

När föräldrarna själva får välja

**Attityder och åsikter om
barnens gymnasieval**

Författare: Johan Olsson

Förord

Gymnasievalet är ett viktigt val för ungdomar. Ofta är det första gången de, helt eller delvis, fattar ett beslut som har stor betydelse för framtiden. Även om det inte är ett livsavgörande val så kan det ibland upplevas som det. För en blivande gymnasist är tre år en lång tid. Det finns också mycket att välja mellan; både skola och program har betydelse. Självklart också kompisar och var skolan ligger geografiskt. Skolans rykte och det som går att ta reda på om skolans kvalitet spelar också in. Och så föräldrarna såklart. Även om föräldrarna inte på egen hand bestämmer över barnens gymnasieval så har de både ett stort indirekt och direkt inflytande över valet.

I den här rapporten har vi undersökt hur föräldrarna ser på gymnasievalet och gymnasieskolan. Vad är viktigt för dem? Och vad har de för synpunkter på sina barns gymnasieval?

Det är uppenbart att både föräldrars och elevers attityder till yrkesprogrammen behöver förbättras. Yrkesprogrammets status och attraktionskraft är för låg. Detta samtidigt som behoven av personer med gymnasial yrkeskompetens är väldigt stora på arbetsmarknaden. Det är också problematiskt att yrkesprogram upplevs ge eleverna färre valmöjligheter än de högskoleförberedande programmen efter gymnasieskolan. Gymnasievalet är ett viktigt val och elever från samtliga program ska kunna vara säkra på att utbildningarna öppnar dörrar och skapar möjligheter, inte det motsatta.

Stockholm i april 2018

Johan Olsson
Utbildningspolitisk expert
Svenskt Näringsliv

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	3
Föräldrars roll i gymnasievalet	4
Skillnader i synen på programmen	6
Föräldrarnas syn på extrajobb och sommarjobb	11

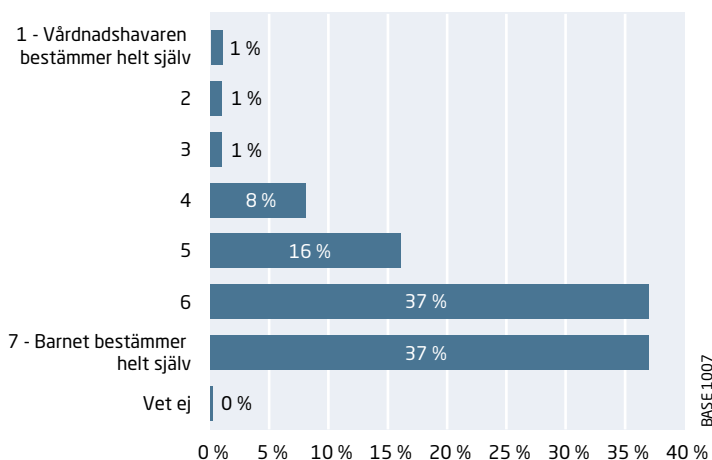
Sammanfattning

- Vårdnadshavare till nästan fyra av tio 14- och 15-åringar säger att gymnasievalet helt är barnets beslut. Men i majoriteten av familjerna verkar det vara ett gemensamt beslut, även om barnets röst ser ut att väga tyngst i de allra flesta fallen.
- Föräldrarna ser helst att barnet läser ett högskoleförberedande program. På frågan: Har du en åsikt om vilken typ av gymnasieprogram barnet i ditt hushåll bör gå, svarade drygt hälften av vårdnadshavarna att barnet bör läsa ett högskoleförberedande program. En tredjedel av vårdnadshavarna har ingen speciell åsikt i frågan om barnet läser ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program. Det är bara knappt en av tio vårdnadshavare som anser att barnet bör läsa ett yrkesprogram.
- De högskoleförberedande programmen verkar ha högre status än yrkesprogrammen bland föräldrarna. Oavsett om det gäller att barnet i framtiden ska få ett välbetalt jobb eller ett statusfyllt jobb så anser en majoritet av vårdnadshavarna att det är bäst att barnet går ett högskoleförberedande program. Runt en tredjedel svarar att det inte är någon skillnad, medan väldigt få anser att yrkesprogrammen är ett bättre val för att få ett statusfyllt eller välbetalt jobb.
- En majoritet av föräldrarna anser att den elev som går ett yrkesprogram har färre valmöjligheter än en elev som går på ett högskoleförberedande program. Lite drygt hälften instämmer helt eller delvis i påståendet att yrkesprogrammen ger färre valmöjligheter än de högskoleförberedande programmen. Runt en tredjedel tar helt eller delvis avstånd från det påståendet.
- När det gäller möjligheterna att skaffa sig ett jobb efter gymnasiet ser föräldrarna det som en fördel att gå ett yrkesprogram. Nästan tre fjärdedelar av föräldrarna instämmer helt eller delvis i påståendet att det är lättare att få ett jobb efter gymnasiet om eleven har gått ett yrkesprogram.
- Föräldrarna ser ett värde i att barnen jobbar extra och sommarjobbar för att förbereda sig för framtida yrkesliv. Nio av tio vårdnadshavare instämmer i påståendet att det är viktigt att barnet sommarjobbar eller jobbar extra under gymnasietiden för att skaffa sig erfarenhet för sitt framtida arbetsliv.

Föräldrars roll i gymnasievalet

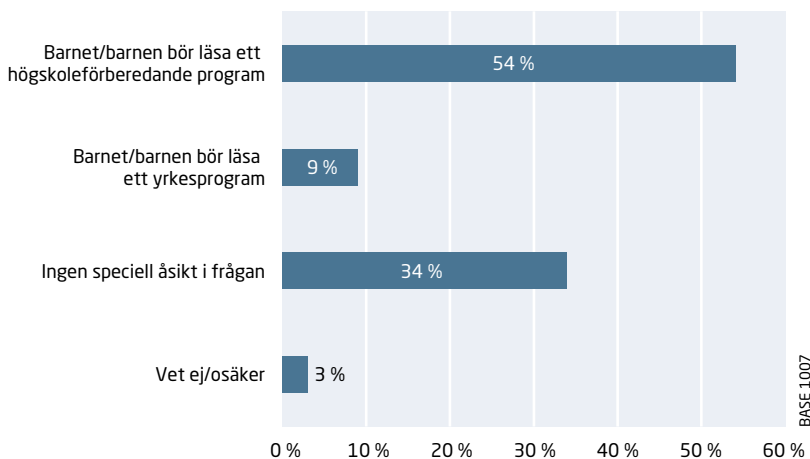
Vem är det som egentligen bestämmer över barnets gymnasieval? Vårdnadshavaren eller barnet själv? Vårdnadshavare till nästan fyra av tio 14- och 15-åringar säger att det är barnet som väljer helt själv. Men i majoriteten av familjerna verkar det vara ett gemensamt beslut, även om barnets röst ser ut att väga tyngst i de allra flesta fallen.

Diagram 1. På en skala 1-7, vem är det som bestämmer om ditt barns gymnasieval?

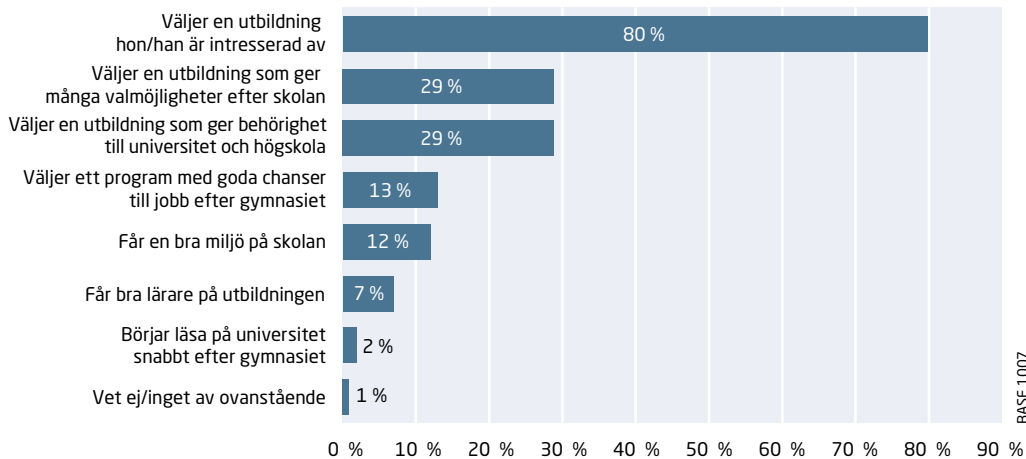
Vad har då vårdnadshavarna till barn som står inför sitt gymnasieval för åsikter om vilken typ av program barnet ska välja? En tredjedel av vårdnadshavarna har ingen speciell åsikt i frågan om barnet läser ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program. Däremot anser drygt hälften av vårdnadshavarna att barnet bör läsa ett högskoleförberedande program. Det är bara knappt en av tio vårdnadshavare som anser att barnet bör läsa ett yrkesprogram.

Diagram 2. Har du/hade du en åsikt om vilken typ av gymnasieprogram barnet/barnen i ditt hushåll bör gå?

Föga överraskande anser vårdnadshavarna att barnet bör välja en utbildning som han eller hon är intresserad av. Åtta av tio vårdnadshavare ger det rådet till sina barn. I diagrammet nedan fick vårdnadshavarna välja två alternativ som bäst stämde överens med deras råd. Efter att välja efter intresse kom råden att välja en utbildning som ger många valmöjligheter efter gymnasieskolan och att välja en utbildning som ger behörighet till universitet och högskola. På fjärde plats kom rådet att välja ett program som ger goda möjligheter till jobb

Diagram 3. Vad är det viktigaste när du råder det/de barn du är vårdnadshavare för i gymnasievalet? Att barnet/barnen...

När Ungdomsbarometern¹ frågar ungdomarna själva blir rangordningen för de tre vanligaste svarsalternativen desamma, även om nivåerna skiljer sig något. Topp tre på frågan: Varför valde du ditt gymnasieprogram? är ”Intresse för ämnesinriktningen” (60 %), ”Det ger många valmöjligheter efter gymnasiet” (54 %) och ”Det ger kunskaper jag tror jag behöver i framtiden” (54 %). 8 procent av ungdomarna svarade att de valde gymnasieprogram för att deras familj tyckte att de skulle välja det. Det finns en viss skillnad mellan elever som går på yrkesprogram respektive högskoleförberedande program, där familjen verkar ha haft större påverkan på eleverna på de teoretiska programmen.

¹ Ungdomsbarometern 2018, Gymnasierapporten.

Skillnader i synen på programmen

De högskoleförberedande programmen verkar ha högre status än yrkesprogrammen bland föräldrarna. Oavsett om det gäller att barnet i framtiden ska få ett välbetalt jobb eller ett statusfyllt jobb så anser en majoritet av vårdnadshavarna att det är bäst att barnet går ett högskoleförberedande program. Runt en tredjedel svarar att det inte är någon skillnad, medan få anser att yrkesprogrammen är ett bättre val för att få ett statusfyllt eller välbetalt jobb.

Diagram 4. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll direkt efter gymnasiet vill få ett välbetalt jobb?

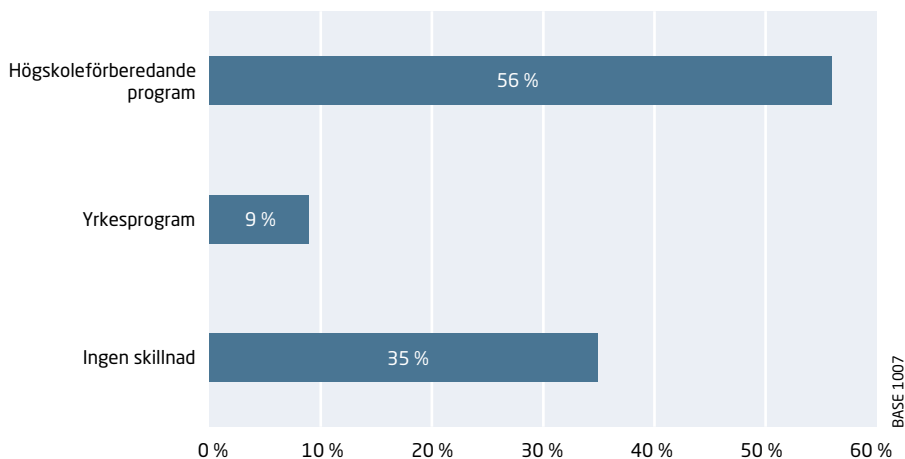
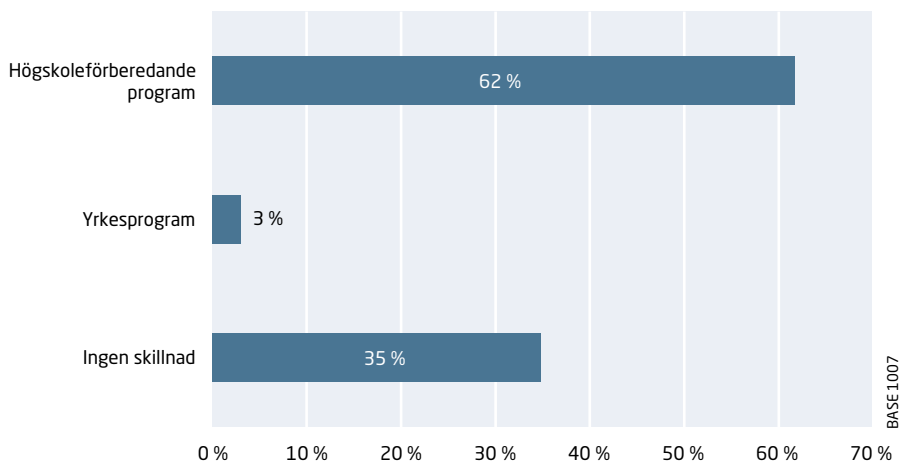
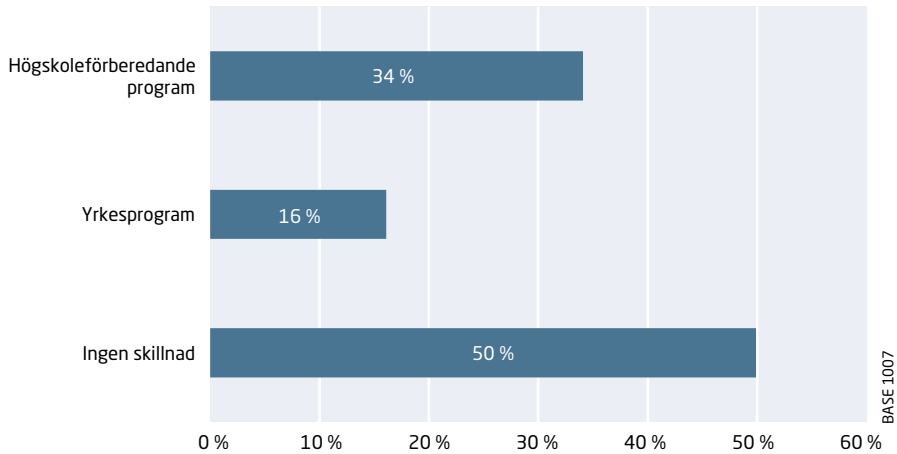

Diagram 5. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll direkt efter gymnasiet vill få ett statusfyllt jobb?

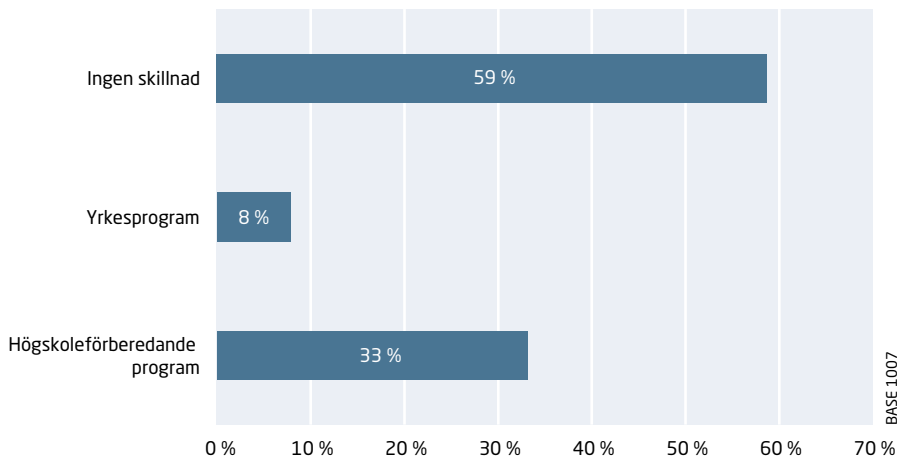
När det kommer till möjligheterna att byta jobb enkelt är det mer jämnt mellan programmen, och de flesta vårdnadshavare anser inte att det är någon skillnad mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Men drygt en tredjedel av vårdnadshavarna anser att ett högskoleförberedande program är bättre om barnet enkelt vill byta jobb.

Diagram 6. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll vill byta jobb enkelt efter gymnasiet?

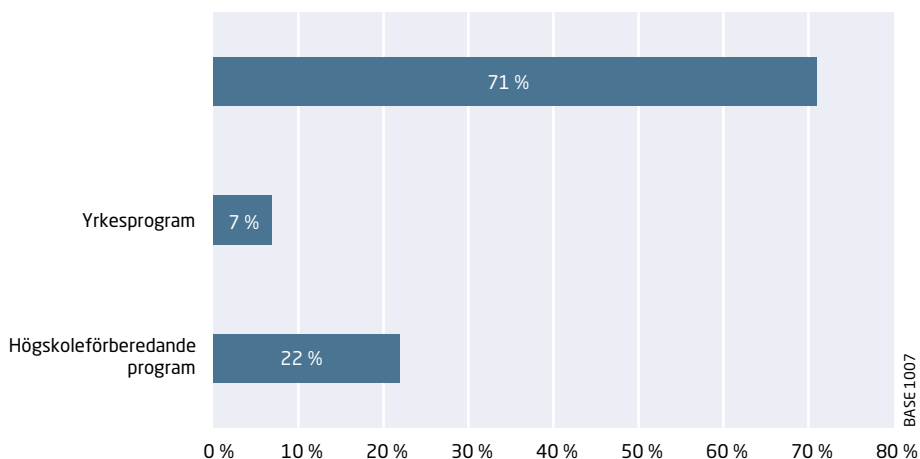
En majoritet av vårdnadshavarna svarar att det inte är någon skillnad mellan programmen när det gäller att få bra arbetstider, även om en tredjedel anser att ett högskoleförberedande program är bäst om barnet ska ha bra arbetstider direkt efter gymnasieskolan.

Diagram 7. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll direkt efter gymnasiet vill ha bra arbetstider?

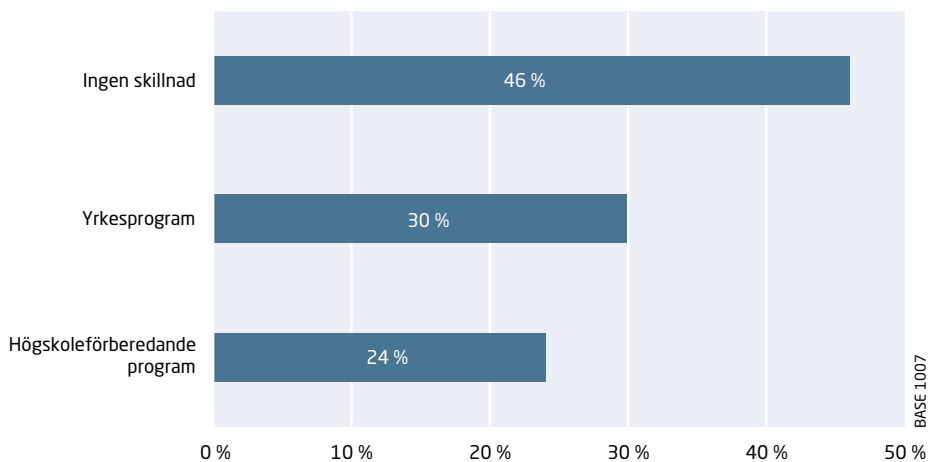
När det gäller barnets möjlighet att bidra till ett bättre samhälle anser de flesta vårdnadshavare att det inte är någon skillnad mellan programmen (71 %), även om drygt var femte vårdnadshavare anser att ett högskoleförberedande program är det bästa valet för att bidra till ett bättre samhälle.

Diagram 8. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll direkt efter gymnasiet vill bidra till ett bättre samhälle?

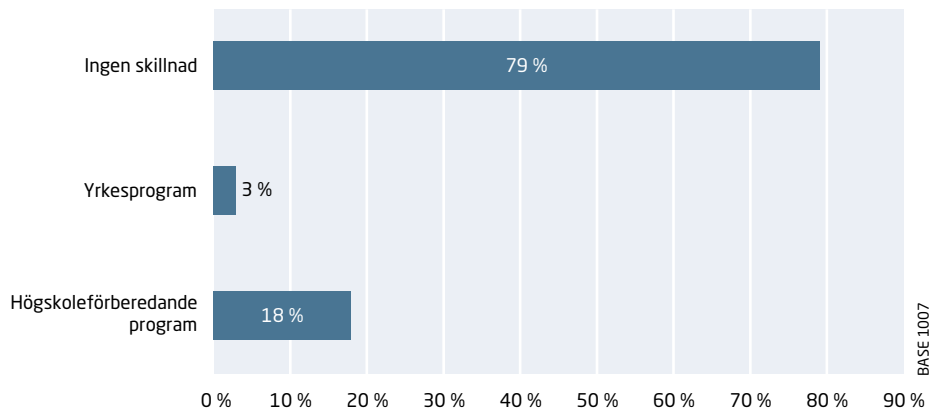
Frågan om det bästa valet för att ha låg risk att bli arbetslös är den enda där yrkesprogrammen kommer ut mer positivt än de högskoleförberedande programmen. De flesta vårdnadshavare anser inte att det är någon skillnad, men fler tycker att ett yrkesprogram är bättre än ett högskoleförberedande program för att ha låg risk att bli arbetslös direkt efter gymnasieskolan.

Diagram 9. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll direkt efter gymnasiet vill ha låg risk att bli arbetslös?

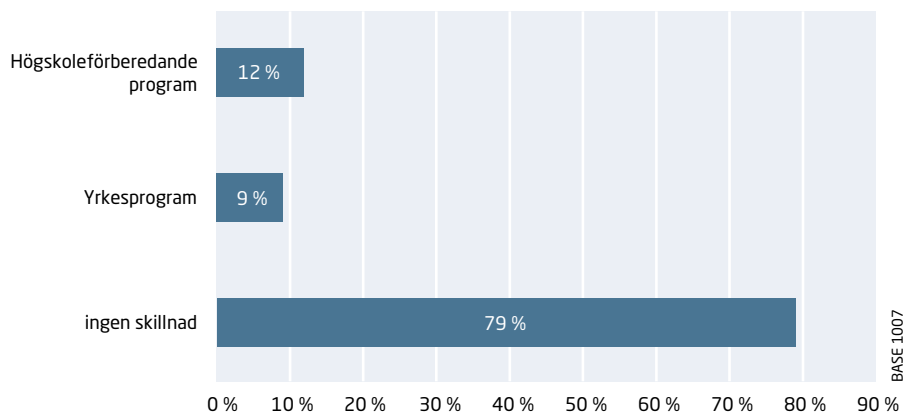
De flesta vårdnadshavare, nästan åtta av tio, anser inte att det är någon skillnad mellan valen av program när det gäller att göra föräldrarna nöjda. Men värt att notera är att nästan var femte vårdnadshavare anser att ett högskoleförberedande program är bäst om barnet vill göra föräldrarna nöjda. Motsvarande siffra för yrkesprogrammen är endast 3 procent.

Diagram 10. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll direkt efter gymnasiet vill göra föräldrarna nöjda?

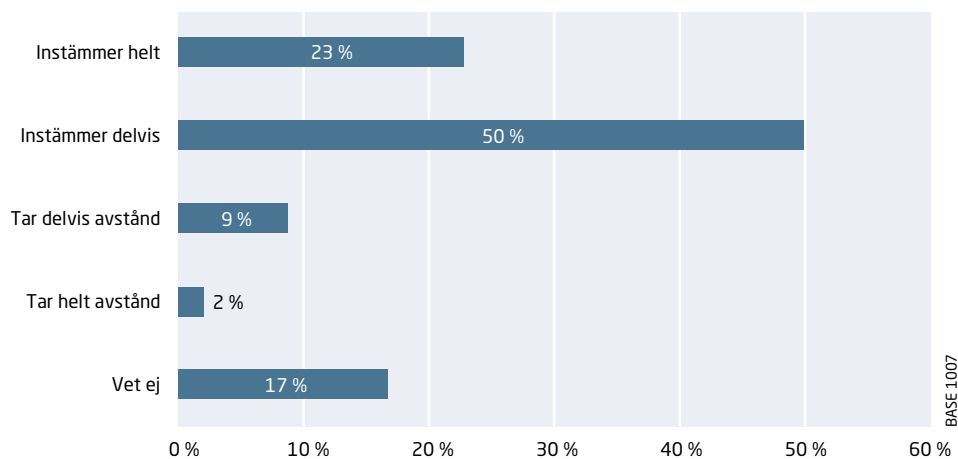
När det gäller att ha trevliga kollegor när barnet sen börjar jobba anser inte vårdnadshavarna att det är någon skillnad mellan programmen.

Diagram 11. Vilken typ av program är bäst om barnet/barnen i ditt hushåll direkt efter gymnasiet vill ha trevliga kollegor?

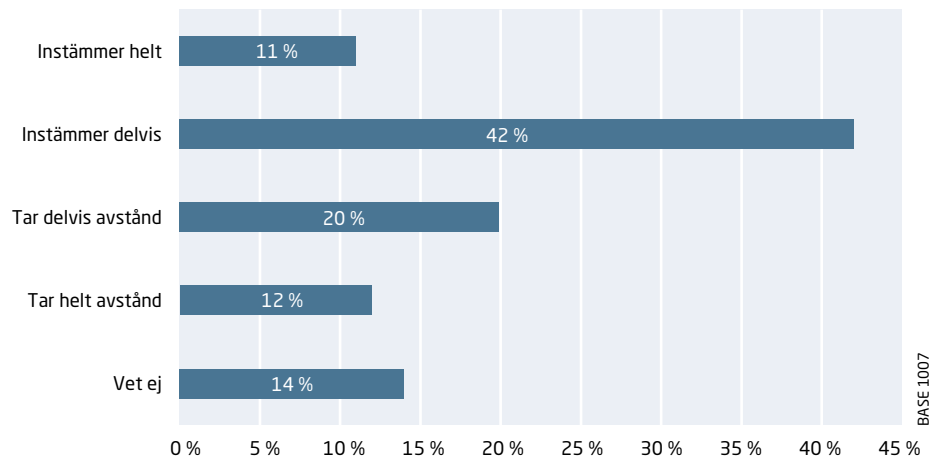
Vad gäller möjligheterna att skaffa sig ett jobb efter gymnasiet ser vårdnadshavarna det som en fördel att gå ett yrkesprogram. Nästan tre fjärdedelar av vårdnadshavarna instämmer helt eller delvis i påståendet att det är lättare att få ett jobb efter gymnasiet om eleven har gått ett yrkesprogram.

Diagram 12. I vilken grad instämmer du i följande påstående? Det är lättare att få ett jobb efter gymnasiet om man går ett yrkesprogram.

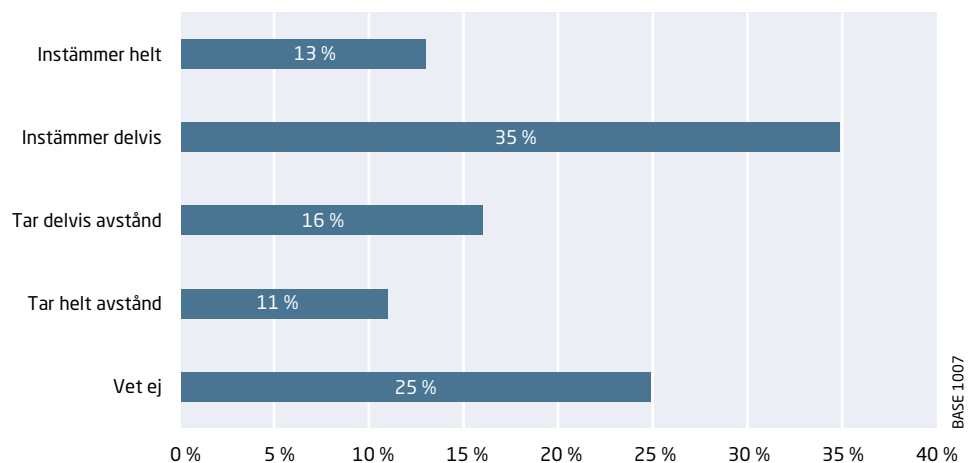
Däremot verkar det som att vårdnadshavarna anser att den elev som går ett yrkesprogram har färre valmöjligheter än en elev som går på ett högskoleförberedande program. Lite drygt hälften instämmer helt eller delvis i påståendet att yrkesprogrammen ger färre valmöjligheter än de högskoleförberedande programmen. Runt en tredjedel tar helt eller delvis avstånd från det påståendet.

**Diagram 13. I vilken grad instämmer du i följande påstående?
De som går yrkesprogram har färre valmöjligheter efter gymnasiet.**

Även när det gäller kvaliteten på utbildningarna anser vårdnadshavarna att de högskoleförberedande programmen är bättre. Nästan hälften instämmer helt eller delvis i påståendet att det är bättre utbildning på de högskoleförberedande programmen, medan drygt var fjärde helt eller delvis tar avstånd från det påståendet. Många vet inte heller om utbildningarna är bättre eller sämre på de högskoleförberedande programmen.

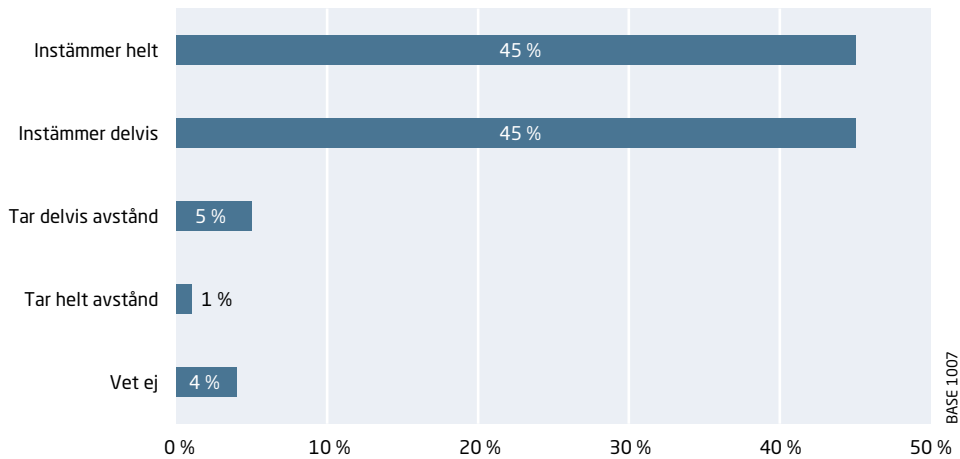
**Diagram 14. I vilken grad instämmer du i följande påstående?
Det är generellt bättre utbildning på högskoleförberedande program.**

Föräldrarnas syn på extrajobb och sommarjobb

Vårdnadshavarna ser ett värde i att ungdomarna jobbar extra och sommarjobbar för att förbereda sig för framtida yrkesliv. Nio av tio vårdnadshavare instämmer i påståendet att det är viktigt att barnet jobbar extra eller sommarjobbar under gymnasietiden för att skaffa sig erfarenhet för sitt framtida arbetsliv.

**Diagram 15. I vilken grad instämmer du i följande påstående?
Det är viktigt att mitt barn jobbar extra eller sommarjobbar under gymnasietiden för att skaffa sig erfarenheter för framtida arbetsliv.**

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm

Telefon 08-553 430 00